

Kinga Zielińska

Polskie dyskursy o Europie : (Grzegorz Żuk, Twierdza czy wspólnota? Europa w polskim dyskursie publicznym)

Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs 4, 209-210

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kinga Zielińska: Polskie dyskursy o Europie

GRZEGORZ ŻUK (2010): *Twierdza czy wspólnota? Europa w polskim dyskursie publicznym*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 148 ss.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej sprawiło, że kwestie ogólnie określane jako „europejskie” na stałe zagościły w świadomości Polaków i tym samym stały się nieodłącznym elementem dyskursu publicznego. Siłą rzeczy wzbogaceniu musiał ulec zasób słownictwa, tak by móc w przystępny sposób nazywać i objaśniać kwestie związane z procesem jednoczenia się Europy, a w szczególności z integracją Polski z Unią Europejską. Niniejsza publikacja stanowi próbę rekonstrukcji obrazu Europy obecnego w świadomości Polaków dokonanej na podstawie analiz semantycznych zebranego materiału językowego w kontekście historii oraz kultury polskiej i europejskiej.

Autor wykorzystuje w swej książce metodologię językowego obrazu świata (JOS), polegającą na: „rekonstrukcji obrazu wybranego elementu rzeczywistości na podstawie danych z materiału językowego, analizowanego i interpretowanego w kontekście tej kultury, w której powstał i funkcjonuje” (s. 8). Na podstawie analizy systemowych danych językowych oraz danych pochodzących z ankiet autor odtwarza potoczny obraz Europy (rozdział I) w świadomości językowo-kulturowej Polaków. Właściwości przypisywane Europie przyporządkowane zostały trzem profilom: geograficznemu, cywilizacyjnemu i instytucjonalnemu. Cechy Europy należą – jak twierdzi autor – „do nieideologicznej ze swej natury wspólnej bazy kulturowej, z której dopiero czerpią [...] dyskursy oparte na ideologiach” (s. 51). Warto tu zwrócić uwagę na rozróżnienie występujących w pracy pojęć: „bazowy zespół cech” i „wspólna baza kulturowa”. Pod pierwszym należy rozumieć cechy silnie utrwalone w świadomości wszystkich użytkowników języka, natomiast wspólna baza kulturowa składa się z norm i wartości podzielanych przez członków danej grupy (s. 11). Intencją autora jest odtworzenie bazowego zespołu cech pojęcia Europa oraz ukazanie, w jaki sposób podlega on wpływowi ideologii.

W kolejnym rozdziale przedstawione są profile Europy w kontekście integracji europejskiej. Teksty służące za podstawę analizy pochodzą z różnych epok i reprezentują różne gatunki literackie i publicystyczne. Pewne wątpliwości budzi ich dobór, a dokładniej mówiąc brak wytycznych, które jasno określałyby kryteria doboru materiałów tekstowych. Na podstawie użytych tekstowych autor wyznacza dwa profile Europy w kontekście integracji: Europa jako twierdza i Europa jako wspólnota. Obydwa sposoby postrzegania – zdaniem autora – wzajemnie na siebie zachodzą. Interpretacja historycznego materiału tekstowego stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań poświęconych obrazowi Europy obecnemu w polskim dyskursie publicznym ostatnich lat (rozdział III). Przez dyskurs publiczny autor rozumie „zbiór wypowiedzi językowych dostępnych w obiegu społecznym w formie tekstów, mówionych lub pisanych, których intencją jest dotarcie do szerokiej grupy odbiorców, zazwyczaj za pośrednictwem mediów [...]” (s. 11). Rozpiętości stanowisk obecnych w dyskursie dotyczącym integracji europejskiej odpowiada struktura ostatniego rozdziału publikacji. W pierwszej części pracy analizie poddane zostały nie tylko teksty publicystyczne, ale również dane pozyskane z tekstów humorystycznych, odzwierciedlające postawę przeciwników integracji. Materiał tekstowy wchodzący w skład drugiej części pracy, przedstawiającej stanowisko zwolenników, to przede wszystkim metafory zebrane w wyniku kwerend w gazetach oraz w zasobach Internetu. Polska, inni kandydaci do EU oraz sama Unia są konceptualizowane tu jako osoby wchodzące ze sobą w różne relacje, np. wojny czy gry. Szukając odpowiedzi na postawione w tytule pytanie autor trafnie wskazuje na dwa społecznie utrwalone punkty widzenia, którym odpowiada postawa realisty (pragmatyka) i idealisty (wizjonera). Pierwszy z nich postrzega Europę jako twierdzę. Opiera się na faktach reprezentując pragmatyczne podejście do procesu integracji

europejskiej. Typ drugi to postrzegający Europę jako wspólnotę wizjoner. Cechuje go wiara w to, że integracja europejska może w przyszłości objąć wszystkie państwa i narody należące do cywilizacji europejskiej.

Reasumując można stwierdzić, iż niniejsza publikacja stanowi niezwykle udaną próbę rekon-

strukcji obrazu Europy obecnego w świadomości Polaków. Do walorów książki należy też z pewnością wysoka wartość poznawcza analiz oraz przejrzysty i klarowny charakter interpretacji. Takie ujęcie z pewnością przyczynia się do lepszego zrozumienia obrazów intergracji europejskiej w dyskursach ideologicznych.